

Eksamensoppgave og sensorveiledning

SME4210 Ethiske utfordringer i møte med pasienter og pårørende, høsten 2021

Oppgavetekst

Alle tre spørsmål skal besvares.

1. Bruk av tvang i helsetjenesten er alltid en etisk utfordring, et spørsmål for etikken, hevder noen. Hvordan kan denne påstanden begrunnes?
2. Drøft nedenstående kasuistikk i lys av de fire sentrale helseetiske prinsipper (fireprinsippetikken). Vis på hvilke måter hvert av de fire prinsipper er relevante (eller eventuelt *ikke* er relevante) i saken. (I besvarelsen skal du ikke vise til lovverk, og du trenger heller ikke bruke SME-modellen.)

En 15 år gammel gutt har fått påvist en alvorlig form for blodkreft. Med rask oppstart av aggressiv behandling (cellegift) er det god prognose og gode muligheter for helbredelse. Behandlingen går over flere måneder og oppleves ofte som belastende, med bivirkninger som oppkast, uttalt utmattelse, kløe m.m. Behandlingen er også ressurskrevende. Uten behandling er tilstanden dødelig.

Gutten og hans mor (som er nærmeste pårørende; far er «ute av bildet») informeres grundig om diagnose, prognose, og den anbefalte behandlingen. Men de lar seg ikke overbevise av legenes situasjonsbeskrivelse og råd, tross gjentatte møter og forsøk fra legenes side på å forklare godt. Gutten og moren mener tilstanden lar seg behandle minst like godt med «alternative» midler, blant annet homeopatiske legemidler, som de har god tro på at vil ha effekt. De takker derfor nei til helsetjenestens forslag til behandling, og fastholder sitt nei til tross for nye samtaler og forsøk på å overtale fra legenes side. Gutten og moren sier de heller vil vurdere «skolemedisinsk» behandling på nytt hvis det viser seg at den «alternative» behandlingen ikke fører frem. Legenes store bekymring er at prognosen trolig forverres hvis man utsetter oppstart av behandling.

Bør guttens og morens nei til behandling respekteres?

3. Hvilke bestemmelser i helselovgivningen er særlig relevante i saken over, og hvordan er de relevante?

Anvend pensumlitteratur og eventuelt annen relevant litteratur når du besvarer oppgavene. Eksamen skal ha et omfang på 2400 ord (+/- 10 %). Bruk omtrent halvparten av plassen på oppgave 2, og den andre halvparten på oppgave 1 og 3 til sammen.

Sensorveiledning

1. Også i en situasjon der bruk av tvang er i tråd med lovgivningen vil det i utgangspunktet være et åpent spørsmål om det er *rett* å bruke tvang. Pasient- og brukerrettighetsloven § 4A-3 er ganske eksplisitt på dette, den sier at tvang bare kan brukes «der dette etter en helhetsvurdering framtrer som den klart beste løsningen for pasienten.» Denne helhetsvurderingen kan sies å være en *etisk* vurdering. En annen, supplerende måte å se det på er å vise hvordan de fire helseetiske prinsipper (respekt for autonomi, velgjørenhet, ikke-skade og rettferdighet) er relevante for å beskrive tvang og verdiene involvert i en avveining av om tvang skal brukes.
Minstekrav for å bestå oppgaven er å være innom et av disse to resonnementene (men alternative resonnement som vurderes som plausible, godtas også).
2. Her er meningen at kandidaten skal fokusere på hvordan de fire prinsipper er relevante i saken. Det kreves ikke drøfting «utenfor» de fire prinsipper; det er ikke nødvendig å bruke SME-modellen. *Respekt for autonomi* tilsier her at guttens egen oppfatning og morens oppfatning skal tillegges vekt. Guttens evne til autonomi bør tematiseres. Det bør også morens eventuelle innflytelse på guttens oppfatninger – er de «hans egne», eller har han gjort morens muligens «alternative» verdensbilde til sitt eget – på en måte som ikke kan kalles autonom? *Velgjørenhet* tilsier at behandlingen bør gis, fordi den kan være livreddende. *Ikke skade-prinsippet* tilsier at det må tas i betraktning at behandlingen har betydelige bivirkninger. Men disse blekner i betydning sett opp mot nytten som kan oppnås (dvs. en eksplisitt veiing av velgjørenhet opp mot ikke-skade). *Rettferdighetsprinsippet* tilsier at kostnader ved behandling skal tas i betraktning. Samtidig er det her utsikt til å redde livet til en ung person – og det veier selvsagt tyngre. *Besvarelsen må vurderes skjønnsmessig, men minstekrav til å bestå er å gjengi de tre førstnevnte prinsipper riktig og nevne minst ett relevant moment under hvert prinsipp. Det er en styrke om kandidaten forsøker seg på spesifisering av prinsippene til normer, og balansering av prinsippene.*
3. Helselovgivningens bestemmelser om helserettslig myndighetsalder, samtykke, samtykkekompetanse, foreldres medvirkning i beslutninger om helsehjelp for barn er relevante her. Besvarelsen bør vise til konkrete paragrafer i pasient- og brukerrettighetsloven og beskrive hvordan de er relevante for den konkrete saken.
Minstekrav er å nevne tre relevante paragrafer.

Hvis to av oppgavene er godt besvart, kan besvarelsen bedømmes til «bestått» selv om én oppgave ikke fyller minstekravene. Det skal vises til pensumlitteratur i besvarelsen. Det kan vises til annen litteratur, men det er ikke påkrevd. Formelle feil, for eksempel i referansestil, eller brudd på lengdeangivelsene, trekker ned.